

ZIGMAS STANKUS

KAIP TAMPAMA

ALBINO SAIS

Leidykla **colibris**

UDK 355.48(581)(093)
St76

Zigmas Stankus
KAIP TAMPAMA ALBINOSAIS
Klaipėda - Lietuva

Tekstą redagavo Rima Vingienė
Dailininkas Elonas Kvietkus
© Zigmas Stankus, 1993
© Leidykla „colibris“, papildytas ir pataisytas
leidimas, 2008

Verta žinoti:

Prieš Jus – knyga, gilių išgyvenimų, kūrybinių kančių ir bemiegių naktų rezultatas. Esame įsitikinę, jog šios pastangos nusipelnė būti apsaugotos įstatymo ir gerbiamos skaitytojų. Knygos leidėjai vertina ir brangina savo skaitytoją, todėl draugiškai pataria: nesipykite su įstatymu. Sakoma, nežinojimas neatleidžia nuo atsakomybės, todėl informuojame, kad žinotumėte:

Visos teisės saugomos. Jokia šio leidinio dalis negali būti reprodukuojama ir platinama jokiomis elektroninėmis ar mechaninėmis formomis, įskaitant fotokopijavimą, įrašymą ir kitas informacijos kaupimo ir atgaminimo sistemas be leidėjo išankstinio raštiško sutikimo.

Norėdami gauti sutikimą ar šiaip pabendrauti – parašykite.

Draugiškai pataria ir prašo,
colibris kolektyvas;
mimi@colibris.lt

ISBN 978-9955-906-00-1
Spausdino UAB „Grafija“

Ižanga arba prologas

Išėjome į armiją jauni, suaugusiųjų kūnais, bet dar vaikišku protu. Paaugliai... Palikę gyvenimą be rūpesčių, iš viskuo pasirūpinančių tėvų glėbio, kiti tiesiog iš mokyklos suolo, nežinodami gyvenimo prasmės ir visų jo sunkumų, papuolėme į sistemą, kurioje kiekviena diena – tai kova už būvį, kurioje tik jėga ir sumanumu galima ko nors pasiekti, kartais net išlikti. Naudodamiesi mūsų nesusiformavusia psichika, valstybės politikai „pajungė“ mus „nešvariems darbams“ – iš mūsų lipdė robotus žudikus. Tik nedaugelis galėjom suprasti, ką mes iš tikrųjų darome, manėm, kad karas lieka karu ir jame galioja tik karo įstatymas: stipresnis neteisiamas. Karas išdarkė ne tik mūsų kūnus, bet ir sielas. Grįžome namo pavargę, bet žinojome, kas yra tikra draugystė, kur riba tarp gyvenimo ir mirties.

O visuomenė gyvena – vagia, girtuokliauja, paleistuvauja, myli, gimdo vaikus, eina į darbą. Visi patenkinti, nes jų tas karas nepalietė, jie jo net nepastebėjo...

Mes nesuprasime pūvančios visuomenės, jie – mūsų. Norėjosi šaukti, kad netiesą šneka politikai ir žurnalistai – juk ten mūsų vaikinai žūva, žmonės, ką darote?! Blaškysimės nerasdami vietos, daugelis iš ten grįžusių prasigers, kiti sugniuš ir prisitaikys prie visų. Nuskęsime tūkstančius kartų didesnėje, viskam abejingoje minioje, taip ir neįrodę savo tiesos. O visuomenė žiūrės į mus kaip į „albinosus“, tarytum jie buvo teisūs iš pat pradžių. O mums bus dar sunkiau, nes jausimės ne tik apgauti, bet ir nesuprasti, ir tarytum sumelavę.

I skyrius

Po labai šaltos 1979 metų žiemos prasidėjo kaip reta ankstyvas pavasaris. Gegužės mėnesio pabaigoje karščiai vis laikėsi. Birželio 1 d. gaunu šaukimą į armiją. Po poros dienų gėrimo, kurį vadindavo išleistuvėmis su giminėmis, tėvais, draugais ir artimaisiais, skusta galva, paruošta kelionei kuprine, senais drabužiais ir 25 rubliais kišenėje birželio 4 d. išvykau į traukiančią ir bauginančią, nenorimą, bet neišvengiamą armiją. Buvau jaunas, stiprus, institutui per kvailas, mokslas atrodė reikalingas tik tam, kad mokėčiau suskaičiuoti gautus pinigus. Tėvams seniai buvau įkyrėjęs su savo išdaigomis – jie laukė nesulaukė, kada mane paims tarnauti, kad galėtų lengviau atsipūsti. O man atrodė, kad turiu nemažą gyvenimo patirtį: turėjau mergų, duodančių ir ne, žinojau, kas yra alaus barai, restoranai ir šiaip vietos, kur galima ištuštinti vyno butelius. Ėjau į armiją savo noru, nes bijojau padirbti kokiai kvailei vaiką ar nusigerti. Anksčiau ar vėliau vis tiek reikės eiti, o laukti „kada pakvies Tėvynė“ yra be galo bjauru. Be to, maniau esąs pranašesnis nei kiti, nes man buvo ne 18, o 19 metų, ir buvau gerai pasiruošęs fiziškai.

* * *

21 valandą, staugiant ir švilpiant išlydintiesiems, autobusas su ke-turiolika tokių pat driskių kaip aš ir mus lydiniu komisariato mič-manu išlėkė pro komisariato vartus ir, kaukindamas signalą, skirdamas girtą apsiašarojusią minią, nėrė Vytauto gatve į kairę, po to vėl į kairę, į dešinę ir tiesiai Gogolio gatve.

Išvažiuojant puolėme prie autobuso langų, beldėme juos kumščiais ir staugėme kaip uždaryti vilkai. Pro purvinus langus matėsi girti draugų ir artimųjų snukiai, išlydinčios panos su nubėgusiu nuo ašarų blakstienų tušu. Tarp jų daug buvo ir tokių, kurios mielai verkdamo kiekvienose išleistuvėse. Buvo ir tokių, kurios ne tik verkdamo, bet ir šaukdavo perrėkdamos minią: „Aš tavęs lauksiu...“, o kitą šeštadienį žadėdavo laukti jau kito.

Kiek santūriau laikėsi būsimų kareivių tėvai. Kur nors minios

pakraščiuose droviai šluostydavosi gailėsčio ašaras: „Na, štai ir mes išlydėjom savo kareivėlį“, nepuldami į dvokiančią svaigalais minią, mėginančią gyva mase užtvirti kelią autobusui.

Išvažiavus į autostradą, autobuse stojo nesmagi tylą. Visi, tarytum gavę raminančiųjų, sėdėjome susimąsčiusiais veidais, stiklinėmis akimis. Didvyriškumo, kuris atsiranda einant į armiją ar tuokiantis, kai esi visų dėmesio centre, neliko. Mičmanas, nusiėmęs karininko kepurę, nosine šluostėsi nuo kaktos prakaitą. Išvažiuojant jam gerokai teko paplušėti: traukdamas mus nuo langų ir sodindamas į vietas, jis šaukė, „putojosi“, davinėjo komandas, bet niekas jo neklausė, o mes buvome žali žali, armijos nesugadinta mąstysena ir į jo komandas ne-reagavome.

Kurį laiką važiavome tylėdami, vėliau po truputį pradėjome atkusti. Iš jau tarnaujančių draugų laiškų žinojom, kad už miesto išlaipins, tikrins kuprines, lagaminus, o rastus degtinės butelius sudaužys, atims peilius, šakutes ir visus aštirus daiktus. Tad autobuso gale susėdome keliese ratuku ir nutarėm, kad tai, kas yra buteliuose, geriau supilti į skrandžius, negu duoti tam kvailiui mičmanui sudaužyti. Atkimšome pirmąjį butelį, kažkuris ūkiškesnis surado savo mantoje ir stiklinę. Slėpdamiesi gėrėm. Vienas geria – kiti užstoja, kad nematytų mičmanas. Bet netrukus nusprendėm, kad kol kas mičmanui mes nerūpime – jis ramiausiai žiūrėjo į priekyje bėgantį kelią. Stiklinė greitai ėjo ratu, bijojome, kad nespėsime išgerti butelių iki egzekucijos vietos. Bet autobuso niekas nestabdė. Mes gerokai padrąsėjome. Pasijutome kaip seni bičiuliai: pasakojom apie save, „pažindinomės“. Prie mūsų prisidėjo dar du. Dešrų, lašinių mamos buvo pridėjusios, degtinės buvo... Trūko tik mergų, bet jos liko toli ir kitiems...

Važiavome ilgai. Truputį nusnūdau ir vėl įsitraukiau į geriančiųjų kompaniją. Visi buvo gerai paėmę, vienas žviegdamas pasakojo, kad motina į kelioniaišį įdėjusi lėkščių, šakutę ir stalinį peilį, nes armijoje viso to neduosią. Kitas siūlė duoti mičmanui į snukį, išmesti vairuotoją, grįžti atgal į Klaipėdą ir visų klausinėjo, kas moka vairuoti autobusą. Gerai, kad tokių neatsirado. Bežiūrint į juos man neliko nieko kito, kaip vėl priryti. Gerokai įkaušęs, pradėjau visiems aiškinti, kad esu labai „techniškas bičas“: apsvilkęs marškinėlius trumpom rankovėm, bet kuprinę turiu vatinuką. Vyrai nesuprasdami raukėsi, o aš aiški-

nau: jei siųs į Pietus, su marškinėliais neperkaišiu, jei į Sibirą – apsi-vilkisiu šimtasiulę, taip pat nesušalsiu, o jiems Sibire vienais marški-niais būsią šaltoka. Visi žviegė girtu juoku. Mičmanas miegojo ar tik apsimetė, nes sėdėjo užsimaukšlinęs kepurę ant akių. Degtinė baigėsi. Inkvizicijos kažkodėl nebuvo, bet ji mums jau buvo nebebaisi kaip ir visa armija. Keletas vaikinų autobuso priekyje sėdėjo visiškai blaivūs, nes nebuvo prie mūsų prisidėję. Pradėjome juos ir geruoju, ir bloguoju šnekinti, kad atiduotų savo mamyčių įdėtą „šnapsą“, bet tie nė krust, sakėsi neturį. Vieni siūlė duoti jiems ausų, kiti šaukė, kad su saviškiais pyktis nereikia, nes prieš akis Vilniaus naujokų paskirstymo punktas, o ten amžinos muštynės tarp kauniškių, klaipėdiškių, vilniečių. Mūsų labai mažai, todėl turime būti vieningi.

Nurimę išsiskirstėme pasnausti. Nejutau, kaip atvažiavome į Vil-nių. Nubudau – už lango naktis, autobuse dega šviesa, naujokai vieni snaudžia, kiti miega. Pradėjau žadinti savo sugėrovus. Pasirodo, au-tobusui atvykus į Vilnių, mičmanas pasakė, kad autobuse lauksime kelias valandas, nes medicinos komisija, esanti naujokų paskirstymo punkte, pradės dirbti tik 8 valandą ryto. Laiko turėjome daug ir pagalvojome, kad neblogai būtų „padaryti“ dar keletą buteliukų. Pa-žadinom kitus, surinkome pinigų, beliko nusiųsti autobuso vairuotoją į „tašką“, bet pakalbėjus paaiškėjo, kad vairuotojas pats turi „tašką“, taigi „no problem“. Tiesa, besiderant dėl kainos, nubudo mičmanas ir norėjo nugarūsti mane į vietą, bet aš jį stumtelėjau ir kai kur pa-siunčiau. Jis pradėjo gąsdinti, kad nusiųs mane tarnauti pas baltąsias meškas, – aš jį dar kartą pasiunčiau. Tada jis užtikrino, kad tarnausiu Šiaurėje.

Miegoti nebeteko. Mus, vienus blaivius, kitus girtus kaip kiaules, suvarė lyg į bažnyčią, lyg į kokį buvusį vienuolyną. Į akis krito labai storos pastato sienos, langai su grotomis. Liepė nusirengti nuogai. Vy-rukai, kurie turėjo daug pinigų, jaudinosi, kad juos gali apvogti, – iš-sirengti juk visai nuogai reikia. Vienas siūlė turtingiesiems susikišti pinigus į šikną, o kai šikna įskaus, perdėti į burną už žando. Ėjom iš kabineto į kabinetą kaip avinai vienas paskui kitą, o bandos prie-kyje – nepakeičiamasis mičmanas. Visa medicinos komisija buvo tik eilinis formalumas. Visi mūsų dokumentai su daktarų rezoliucijomis „tinkamas“ ar „netinkamas“ buvo paruošti Klaipėdoje. Aš visiems

medikams pasirodžiau „tinkamas“. Vilniuje kruopščiau tikrino tik tuos vaikus, kurie Klaipėdos medikams buvo kuo nors neįtikę: silpnėnė klausia ar regėjimas, patirtos traumos ir pan. Ir faktiškai jau Klaipėdoje mes visi buvome surūšiuoti kaip jaučiai mėsos kombinate pagal rūšis: aukščiausios, pirmos ir t.t. Klaipėdoje buvo sprendžiama ir kokiose dalinių rūšyse gali tarnauti. Vilniuj – paskutinis patepimas. Klaipėdoj mano regėjimas buvo 1:1. Vilniuj buvau girtas ir net abiem akim negalėjau išžiūrėti rodomų raidžių. Praėjus komisiją, liepė apsirngti, mičmanas palydėjo mus, atsisveikino, palinkėjo visiems geros tarnybos, man mirktelėjęs pasakė, kad nepamirščiau parvežti jam loškio kailio. Buvau žalias, maniau, kad 100 proc. esu Šiaurės laivyno jūreivis. Tik vėliau supratau, kad armijoje – kaip ir gyvenime: kuo žemesnės pareigos, tuo didesniais viršininkais dedasi.

Kareivukas palydėjo mus pro geležinius vartus, kurie dalijo pusiau aukštomis sienomis aptvertą kiemą, panašesnę į kalėjimą, o ne į tokią nekaltą įstaigą – šaukiamojo amžiaus jaunuolių paskirstymo punktą.

Už geležinės tvoros buvo kiemas ir kelerios durys į kiemo pusę – aukštos, senovinės. Kareivis mostelėjo: „Eikit, ilsėkitės“, ir liko prie vartų. Mes, nešini daiktai, įėjome pro vienas duris – šlapimo, degtinės, žuvies ir prakaito smarvė. Dviejų aukštų gultai – greičiau ne gultai, o tvirtai suręstos storų lentų lentynos. Ant jų ir ant grindų guli šaukiamieji, pasikišę po galva vienintelį savo turta – lagaminą ar terbą su mamos įdėta dešra, kumpiu ir konservais. Vieni lošia kortomis iš pinigų ar daiktų, kiti geria degtinę. Mes išsiskirstėme kas kur. Dviese nutarėme eiti lauk, nes miego nesinorėjo, o šioj prismirdusioj patalpoj sėdėti gražų vasaros rytą nebuvo jokio noro. Beeinant lauk, prie mūsų priėjo keletas „čiuvakų“. Pasiruošėm muštynėm, nes vyrukai turėjo užsikišę už diržų peilius – tokius ilgus, tikrus virtuvinius peilius. Jie paklausė, kur einam ir kas tokie. Atsakiau, kad ne jų „supistas reikalas“. Žodžiu, vos neužvirė muštynės. Bet vienas iš jų paklausė, iš kur mes, ir išgirdę, kad iš Klaipėdos, pakeitė toną, pakvietė išgerti. Papasakojo, kad jie, vilniečiai, čia jau savaitę, jų daug, keli autobusai. Dešrą, kumpius atima iš kaimiečių, taip pat pinigus, už kuriuos galima iš saugančių kareivių nusipirkti degtinės. Mušasi su kauniečiais ir šiauliečiais, su Klaipėda – taika.

Po gero pusvalandžio per garsiakalbius pasigirsta įsakymas „Ri-

kiuotis“. Išėjome į lauką. Susirikiavome, šaukė pavardėmis, liepė eiti prie vartų. Mano pavardės nešaukė. Likusiems liepė skirstytis. Po komandos nuėjau prie išvardintųjų, nes tarp jų buvo keli klaipėdiečiai. Besikalbant atėjo „pirkliai“ – kareiviai ir karininkas su statybinių dalinių emblemomis, taigi būsima vyrukų tarnyba tapo aiški. Prie mūsų priėjo du desantininkų uniforma vilkintys vyrukai. Pasirodo, tai seni mano pažįstami Donatas ir Volodka, su kuriais kartu mokiausi. Pasakojo, kad paskirti tarnauti į Kauno desantinę diviziją, o kadangi jų specialybė – akmenskaldžiai, tai laikinai dirba pulkininko viloje.

* * *

Vėl komanda „Rikiuotis (trys pavardės, tarp jų ir mano) prie vartų“. Prie mūsų priėjo desantininko uniforma vilkintis seržančiukas ir pasakė, kad važiuosime į Ferganą. Paklausiau, ar tai ne Šiaurė, atsakė, kad tikrai nesušalsiu. Liepė mums palaukti, o pats nuėjo tvarkyti kažkokių formalumų. Donatas ir Volodka, išgirdę Ferganos pavadinimą, pasakė, kad jų pulkas buvo apmokymuose Ferganoje, kad ten labai karšta, ir skraido geros bulvės dydžio musės. Kartą važiavusi mašina, kėbule stovėję keli kareivukai, ir tokia musė vienam iš jų pataikiusi tiesiai į kaktą. Kareivėlis nuo smūgio „atsijungė“.

Grįžo mūsų „pirklys“. Pasirašė už nemokamus bilietus, maistpiničius – po 5 rublius su kapeikom penkioms paroms.

Maskvą pasiekėme greitai. Ten įsėdom į traukinį Maskva-Taškentas. Važiuom per visą Rusiją, ir negalėjau atsistebėti tokia nematyta netvarka. Kazachstanas paliko dar didesnę įspūdį. Neteko išvykti niekur iš Lietuvos. Jei ką buvau matęs, tai tik per televiziją. Kazachijos aūlai – tai skurdūs, iš smėlio, molio ar dar iš kažkokių medžiagų sulipdyti namai su kur ne kur kyšančiomis televizijos antenomis. Stočių peronuose vagonų langus apguldavo būriai apdriskusių vaikų, kurie už kapeikas basi trypė peroną ir dainavo keiksmoždžiais pagražintas „čiasuškas“. Moterys ant galvų nešiojo padėklus su vaisiais bei apvalia, „lepioškomis“ vadinama, duona. Buvome pašiurpę nuo tokio vaizdo. Juokėsi tik seržantas. Žodžiu, nuo „basmačių“ laikų nepasikeitė niekas...

Mūsų „pirklys“ seržančiukas buvo nedidelio ūgio, bet tvirtai sudėtas vyrukas, kuris labai didžiuososi tarnaujans VDV ir tai stengėsi visur

pabrėžti, bet širdyje buvo bailys. Surinko iš mūsų pinigus ir dokumentus. Vaikščiojo po vagonus grodamas gitara gražesnėms merginoms ir „kabindavo makaronus“ apie VDV didybę ir galingumą. Iš pradžių ir mes buvome sužavėti, bet vėliau perkandom, kad jis – paprasčiausia „myžalo puta“: kuo daugiau purtai, tuo labiau putoja, o jis – kuo daugiau šneka, tuo daugiau meluoja.

Traukinys sustodavo prie kiekvieno aūlo, o atstumai tarp tų „gyvybės taškų“ – kaip per visą Lietuvą. Visur baisus karštis, oras bangavo, o iš abiejų traukinio pusių lygu lygu, kiek užmato akys – nei medžio, nei krūmo, tik parudavusi žolė. Vieninteliai gyvi padarai – švilpikai. Stovi ant užpakalinių kojų prie savo urvų ir susidomėję stebi traukinį.

Nepraėjo kelionė ir be nuotykių. Atėjo jaunas kareivukas iš vagonų apsaugos tarnybos, skundėsi, kad jį „čiurkos“ skriaudžia, neduoda gyventi. Mūsų „erelis“ pašoko, kad įspūdingiau atrodytų, užsidėjo kitelį, beretę ir, atsisakęs mūsų paramos, puolė „čiurkas gydyti“. Nesulaukęs jo ieškoti, tikėdamiesi rasti daug sukruvintų. Žiūrim – ogi „čiurkos“ jį gydo. Nemuša. Jei būtų mušę, būtume padėję jam. Tik šiaip atliko „aiškinamąjį darbą“.

* * *

Traukinyje važiavo ir kirgizai iš statybinių dalinių, atsėdėję „dizbate“, ir uzbekai iš BB – vidaus dalinių. Kirgizai prigėrė kaip šunys ir pradėjo siausti po traukinį. Tokių šlykščių girtų snukių dar nebuvo matęs. Davė į kailį kitų tautybių kareiviams arba tarnaujantiems kituose daliniuose už tai, kad jų uniforma su raudonais, žaliais ar kitokiais antpečiais, o ne juodais – trumpai tariant, esi „čmo“ – šūdas. Ypač smarkiai nukentėjo keli uzbekai, atitarnavę vidaus daliniuose – juos smarkiai sumušė. Uzbekai sukoncentravo jėgas viename vagonė, prie kirgizų prisidėjo kazachai ir „fronto linija“ virto mūsų vagonas, kaip tik ta vieta, kur mūsų vietos. Praėjimas siauras – vos du žmonės prasiplenkia, masinis puolimas neįmanomas, tad į darbą buvo paleisti tušti buteliai, nuo bėgių surinkta akmens skalda (matyt, mūšiu ruošiasi iš anksto). Prsidėjus mūšiu užlipome visi ant viršutinių gultų. Abi kariaujančios pusės kaukdamos puolė viena kitą. Na, ir snukiai: vien

jų išvaizda buvo baisi. Uzbekai puolė su diržais ir buteliais, kirgizai gynėsi tuo pačiu. Apsidaužė, susikruvino, keletas iš abiejų pusių neteko sąmonės ir saviškių buvo nuvilkti į šalį. Atakos sekė viena po kitos. Artimiausiame gyvenamajame punkte buvo nuplėštas „Stop“ kranas ir kirgizai su kazachais kapituliavo – atidarę langą, iššoko lauk, palikę lagaminus su asmeniniais daiktais.

II skyrius

Fergana. Atvykome birželio 10 dieną. Gatvės neįprastos, apšodintos medžiais, pakraščiuose visur žaluma, pavėsis, nes saulei vos pakilus jau karšta. Visur arykai – drėkinimo kanalai. Neįprasta vietinių apranga: mergos su sijonais ir kelnėmis, basomis kojomis įsispyrusios pliažines basutes, plaukai supinti į daugybę kasyčių. Ir vyrai, ir moterys, ir vaikai – visi su gražiai išsiuvinėtomis tiubeteikomis. Na, ir gyvi asilai – jų niekur, išskyrus cirką, nebuvau matęs.

Permiegojome dalinyje. Kažkas naktį pažadino, pakeitė mano batus į dviem numeriais didesnius kareiviškus. Įdomiausia, kad pažadino ir sako: „Ar galima paimti tavo batus? Aš tau į vietą duosiu kitus. Iki karantino – ten gausi naujus“. „Imk“, – sakau. Matyt, „jaunas“ buvo, senis būtų ne tik nesiklausęs, bet dar lieptų atnešti.

Visas Ferganos miestas ir jo apylinkės buvo tarytum taurėje, iš visų pusių buvo matyti aukšti, snieguotom viršūnėm kalnai, kurie mėlyname dangaus fone atrodė nuostabiai gražūs. Tik buvo labai keista, kad čia toks velniškas karštis, o kalnų viršūnės padengtos sniegu.

Ryte mus sunkvežimiu nuvežė į mokymo centrą, esantį dešimt kilometrų už miesto. Važiavome asfaltuotu keliu, visur vien dykvietė – nei krūmo, nei medžio, nei žolės, tik kupranugarinė dyglė augo kuokštais ir nuo karščio virpėjo oras.

* * *

Mokymo centras. Vieno aukšto barakai, nedideli namukai vadamams. Visur transparantai su šūkais, skelbiančiais Tarybinės Armijos šaunumą, nenugalimumą, ir šiaip visokiomis frazėmis, pasakytomis mūsų buvusių ir esamų idėjinių vadų. Visur ideali tvarka: degtuko ar nuorūkos nerasi numestos, net ir akmenukai visi savo vietose. Čia nebuvo tokio pavėsio kaip mieste, visur kepino negailestinga saulė. Kas žygiavo, kas dirbo – nė vieno kareivio, besišlaistančio be darbo. Į akis krito nematyta apranga: ant galvų plačiabrylės skrybėlės egzotišku pavadinimu „panama“, kelnės – „banankės“, apačioje užsegamos saga, ir branavykai batai, kokius išduoda „profkininkams“ gamybinei

praktikai. Viskas chaki spalvos, išskyrus mėlynus antpečius, emblemas, baltai ir mėlynai dryžuotas „telniaškas“.

* * *

Nuvedė į medicinos punktą – PMP. Kadangi buvau plika galva, manęs į pirtį nebevedė, tad likau sėdėti ant suoliuko prie PMP. Duryrs buvo paviros, smirdėjo vaistais ir chlorkalkėmis. Pro šalį ėjęs iki juosmens nusirengęs kareivukas, atrodė gana liūdnei: kaulėta figūra, įkritusios akys. Paprašė cigaretės, atsakiau, jog nerūkau, bet tuoj grįš iš pirties Egidijus ir Romas (bendražygiai iš Lietuvos), gal jie dar turės... Jis prisėdo prie manęs. Šnektelėjome. Pasirodo, jis iš Panevėžio, dabar turi 15 laisvų minučių, ieško, gal ras kur nuorūką, – labai norisi rūkyti.

– Papuolei į pačią blogiausią Sąjungos vietą, – pasakojo jis, – čia baisus karštis. Aš jau beveik du mėnesius čia, paėmė iškart po pavasarinio šaukimo paskelbimo. Neseniai nuėmė kopūstų derlių, tad ryte kopūstų košė, pietums kopūstų sriuba, kopūstų košė ir antram patiekalui, vakare vėl kopūstų košė. Gainioja žiauriai – nei dieną, nei naktį nėra ramybės...

Nutraukęs pasakojimą puolė laipteliais žemyn – nesupratau kodėl. Duryse pasirodė apie 190 cm ūgio ir 100 kg svorio vyrukas. Pasitrynė užmiegotas akis, pasiraivė, garsiai nusipersdamas, ir tik tada pastebėjo mane.

- O čia kas per bybis? – paklausė suraukęs antakius.
- Į tarnybą atvykau, – atsakiau sėdėdamas.
- Na, ir įžūlumas! Kodėl neatsistoji, kai kalbi su seržantu VDV?
- Kai pradėsiu tarnybą, tada ir atsistosis... – atsakiau.
- Iš viso, kas tu toks ir ko čia sėdi? – vėl klausia.
- Tikriausiai čia tarnausiu, atvykau iš Lietuvos, – atsakiau.
- O, kraštietis! – jo riebus snukis nušvito. – Aš iš Rygos!

Norėjau pasakyti, kad Klaipėda ir Ryga ne taip jau arti, bet nespėjau nė prasižioti, o jis pasigyrė tarnaujans sanitariniu instruktorium ir liepė užėti į vidų – parodysias „cirką“. Įėjęs subliovė: „PMP, rikiuok!“.

Ir truputį žemesniu balsu:

- Kalės jūs, aš jus visus išpisiu, žinosit, kekšės, kaip šlangavoti. Į

kuopą nenorit, tai sėdīt čia apsišikę. Aš jus, kurvas, pagydysiu!

Jo pamokslo metu pro duris stumdydamiesi, paklaikusiomis akimis, basi, vienais apatiniais ir jūrinikėmis skubėjo ligoniai apibintuotom rankom, kojom, kiti, matyt, nusividuriavę. Visa ta ligonių grupė išsirikiavo pagal ūgį ir laukė seržanto pamokslo galo visiškoje tyloje.

– Lygiuok, kekšės! Ramiai, šunys! Kad jūs čia gulėdami neišpizdėtumėt, neprarastumėt sportinės formos, aš jus išpisiu, – kalbėjo jis, pakeldamas ir nuleisdamas balsą, o komandas surikdamas.

Keiksmoždziai liejosi monotoniškai, visiškai nepabrėžiant, ne taip, kaip mes keikiamės, tiesiog ėjo jų srautas iš burnos. Aš buvau sužavėtas. Nebuvo tekę gyvenime girdėti nieko panašaus. Staiga sukomandavo: „Mūšiui!“.

Ligoniai griuvo vienas ant kito: pirma eilė ant grindų, antra ant pirmos, nes koridorius buvo siauras. „Keistas įsakymas: mūšiui!“ – svarsčiau, stovėdamas koridoriaus gale. Seržantas užlipo ant šios kaip silkės dėžutėj suguldytos žmogienos ir vaikščiojo tarytum pirštai pianino klavišais. Vaikščiodamas tęsė savo paskaitų ciklą apie ligas, traumas ir apskritai, kad PMP yra skirtas ligoniams gydyti, o jis, VDV sanitarinis instruktorius, turi vargti čia su jais, suskiais ir t.t. Tai buvo dėstoma tėvišku tonu, o kalba paįvairinama keiksmoždziais, kurių labai turtinga rusų kalba. Ir tai nebuvo vien įprasti keiksmoždziai, bet iš kiekvieno jų padarytos dešimtys naujų žodelių. Skambėjo visai neblogai. Mane ėmė juokas. Krūva tratėjo ir stenėjo, bet nė vienas neišdrįso iš skausmo surikti. Jei kuris garsiau sustenėdavo, seržantas grąžindavo atgal žingsniui pakeltą koją, permesdavo visą svorį ant stenančios vietos ir pasisukinėdavo. Pagaliau jis nulipo. Krūva liko gulėti. Visa tai truko gal penkias, gal šešias minutes.

Staiga komanda: „Stot!“ . Viršutiniai pašoko gana lengvai, apatiniai vangiau.

– Palikt! Nestaigiai! (ne rezko!) – ir vėl, – K boju! Otvavit! Nerezko.

Taip guldė, kėlė, guldė, kėlė, kol subliovė: „Otboj 45 sekund!“ . Visi, vienas per kitą, kaip akis išdegę puolė į kambarius, keletas parvirto, kiti puolė per juos. Lovos buvo dviejų aukštų. Tie, kurie gulėjo viršutiniame aukšte, pribėgę atsisuko į lovą nugara, nusitvėrė viršutinių lovų galų viršų ir, atlikę pratimą „podjom-perevorot“, arba lietuviš-

kai „vilką“, atsidūrė antrame aukšte, o gulintieji pirmame turėjo nerti pro skylę tarp dviem aukštais sustatytų lovų arba per tarpą tarp lovų. „Visagalis gydytojas“ stovėjo laikydamas uždegtą degtuką. Nebaigus degtukui degti, trijose palatose įsiviešpatavo tylą. Jis riktelėjo:

– Negirdžiu knarkimo!

Ir visas PMP sudrebėjo nuo knarkimo. Gavę komandą „Ostavit!“ – nutilo.

„PMP viešpats“ įsivedė mane į procedūrinį kabinetą ir parodė „tableč“ – kuprinę su keturkampiu švino gabalu, sveriančiu apie 20 kg. Gyrėsi, kad labai efektingi vaistai negaluojančiam viduriams: ligoniui uždeda kuprinę, jei netingi, pats bėga šalia, o tas mėlynuodamas velka savo naštą tol, kol praeina pilvo skaudėjimas. „Tabletės“ įspūdis buvo velniškas.

Išėjau pakvėpuoti grynu oru. Kraštiečių dar nebuvo. Saulė vis dar taip pat negailestingai kepino. Pro šalį bėgo pusplikė kuopa (aprasa: kelnės, batai ir „panamos“). „Kraštietis iš Rygos“ pašaukė vieną kareivuką pavarde, tas akimis parodė į šalia bėgantį seržantą, kuopos seržantas mostelėjo ranka – suprask: „Eik“. Gavęs leidimą pribėgo prie san. instruktoriaus ir atraportavo, kad kviestas atvyko. Rygietis liepė bėgti į kareivines ir atsinešti armoniką. Po kelių minučių armonika buvo vietoj. San. instruktorius paklausė:

– Serekinai, vandens nori?

– Taip, draugas seržante!

– Sėsk ir grok!

Pats nuėjo į savo apartamentus ir grįžo su stikline vandens, kurią pastatė ant armonikos krašto, kaip matydavau vestuvėse muzikantams padeda taurelę degtinės. Serekinas grojo ir sukepusiomis pabalusiomis lūpomis dainavo gražias rusų liaudies dainas.

– Negi čia ir vandens nėra? – paklausiau.

– Yra, iki bybio, bet neleidžiame nevirinto gerti, o virinto neužtenka, be to, triedžia pusė pulko. Pagaus geriant iš vandentiekio – išpis ir išdžiovins.

– O aš, – tęsė jis, – šaldytuvą turiu, įdedu, atšaldau – man užtenka.

Grįžo Egidijus ir Romas, lydimi kareivio, liepė man eiti su jais. Nuvedė mus į autokuopą, į vairuotojų rengimo kuopą. Prieš armiją aš ir

Egidijus buvome baigę DOSAFA, o Romka buvo remontavęs mašinas, taigi mūsų likimas buvo nuspręstas dar namuose, karinio komisariato kabinetuose. Man su visais daiktais liepė eiti pas kuopos vadą leitenantą Mosiną. Tas liepė iškratyti visus daiktus ant stalo. Leitenantas iš pažiūros darė sauso, stipraus vyro įspūdį, be to, su antpečiais, karininko diržu, vadinamu „partupėja“, jis man šį tą reiškė. Mane smulkiai išklausinėjo apie šeimą, visą giminę, ar buvę šeimoje „miškinių“ ir t.t., ieškodamas mano biografijoje nacionalizmo ar fašizmo apraiškų. Į klausimus atsakinėjau rimtai, nes nesupratau, kad jis toks pat piemuo kaip aš, tik pripumpuotas visokių idėjų, ir visi, kurie ne rusų tautybės, buvo jam įtartini. Galų gale jis paėmė mano užrašų knygutę ir apstulbo: be adresų, buvo prirašyta aforizmų, posakių anglų, lotynų ir prancūzų kalbomis su lietuviškais vertimais ir be jų, be to, buvo priklijuota iš užsienio POP SHOP žurnalų iškirptų gražių nuogų mergų ir tais laikais labai garsaus kultūristo Sergio Olivos nuotraukų. Jis pasilenkė prie manęs (sėdėjo ant stalo) ir, žiūrėdamas į akis, pradėjo klausinėti, ką aš čia prisirašęs. Įrodinėjau, kad aforizmų... „Kodėl ne rusiškai?“ – vėl klausė. Galų gale, rodydamas užrašų knygutės nuotraukas, pradėjo skaityti lekciją:

– „Labus“ (visi pabaltijiečiai taip buvome vadinami), ar žinai, kad tai žalinga Vakarų įtaka, o mes – tarybiniai piliečiai, mums tai sveti-ma...

Aš stovėjau. Iš pradžių ėmė juokas. Po truputį pradėjau suprasti, kad čia visai nejuokinga...

– Neaišku, – sako, – ką turi prisirašęs, gal nori visus „labusus“ sukiršinti prieš armiją ir mus, rusus, pjauti. Jumis negalima tikėti nė vienu.

Galų gale priėjom kompromisą: leido išsiplėšti adresus, o kas liko iš knygutės – pasiėmė, sakydamas, kad parodys žmonai. Ji gerai įkerti angliškai. Tiesa, užkliuvo ir mano marškinėliai, nes ant nugaros buvo išpurkštas grupės SLADE trafaretas. Liepė nusivilkti ir tuojau pat suplėšyti. Aš paklusau. Nuvedė į „kaptiorkę“ (rūbų ir kitų daiktų sandėlį). Išdavė naujas kelnes – švarkų nebuvo, „panamų“, kojinių, batų, diržų taip pat. Nuvedė pas Romką ir Egi, kurie siuvisi antpečius prie naujos uniformos. Prie kelnių man pridėjo seną išblukusį švarkelį ir grynų odos, nors ir seną, diržą.

* * *

Viskas. Civilis gyvenimas baigėsi kartu su išsiktomis mamytės bandelėmis.

Armijos aparatas, sudarytas iš daugybės didesnių ir mažesnių dantračių, įtraukė ir mus – žalius, truputį išsigandusius ir visiškai neturinčius supratimo apie armiją, ne tą, iš filmų, knygų ar gražiai nupieštų plakatų, o tikrą armiją – su juodom ir baltom spalvom, nepakenčiamu pažeminimu ir begaliniu išaukštinimu, beviltišku skurdu ir neišsemiamais turtais, kur viršininco žodis gali lemti tavo likimą, sveikatą, net gyvenimą. Tuščio išaukštinimas iki absurdo, švento pažeminimas iki purvo.

* * *

Kuopai vadovavo trys seržantai: du iš divizijos žvalgybos, vienas iš autoremontu kuopos. Abu žvalgybininkai buvo tikri nutrūktgalviai: vienas – buvęs boksininkas, kitas – sulaužytom ausim imtynininkas. Velniška gerai pasiruošę fiziškai, mus gainiojo pagal savo išgales.

Iš ryto kėlimasis ir apranga (forma Nr. 1 – „kelnaitės“ ir batai) mankštai. Bėgam iki „žvaigždutės“ – tai apie 2,5 km pakalne iki mokymo centro vartų, virš kurių buvo įtaisyta žvaigždutė. Į pakalnę bėgti dar nieko, o atgal... Bėgti reikia visai kuopai rikiuote, atsilikti negalima, nes duodamas įsakymas atsilikusius nešti. Menkas malonumas pačiam bėgti į kalną ir dar koki „čadą“ nešti, tai geriau bėgi pats iš visų jėgų, mėlynuodamas, putodamas, nekreipdamas dėmesio į duriantį šoną. Jau geriau bėgdamas mirk nei leisk, kad tave neštų. Užpūškavę į kalniuką, bėgam į sporto kompleksą, ten dar keli ratukai žiedu, po to pratimai ant „kupranugario“, lygiagrečių, skersinio... iki pamėlynavimo. Po to – į kareivines. Pusvalandis susitvarkyti. Toliau rytinis patikrinimas. Išsirikiausiasieji šaukiami pavardėmis. Išgirdęs pavardę, šūkteli: „Ja“.

Pasigirsta komanda:

– „Panamas“ nusiimti!

Staigiu judesiu nusiimam „panamas“ ir perdedame ant kairės rankos.

– Visą kišenių turinį sudėti į „panamas“!

Seržantai tikrina, ar prisisiuvę švarias apykakles, ar stipriai laikosi sagos, ar nublizginta sagtis, ar „margelavka“ (smirdančiu batų tepalu) nutepti batai, švarus munduras. Tada žiūrinėjamas „panamas“ turinys: kareivio kišenėse turi būti tik dokumentai ir nosinė. Visa kita – laiškus, apykaklaičių medžiagą, atsarginius batų užvarsčius ir t.t. liepia suėsti: išžiodo ir po truputį kiša į burną... Smagiai žvengia „neėdantieji“ ...

Į valgyklą – su daina. Pro kiekvieną sušiktą seržantą, karininką ar puskarininkį turėjom pražygiuoti „ramiai“. Prie valgyklos nusplovę rankas, vėl rikiuojamės, seržantai sustoja prie durų su diržais rankose. Po komandos „Į valgyklą vorele bėgte marš“ puolame vienas paskui kitą, stengdamiesi išsisukti nuo diržų smūgių, kuriais skatina mus seržantai. Iškart nuo valgyklos durų keturios pakopos žemyn į valgyklos salę. Dažniausiai jas praleki nepaliesdamas kojomis, nespėji net sustoti. Virstam vieni ant kitų. Pirmieji ir kraštutiniai keliasi ir bėga prie paruoštų stalų. Nėra reikalo rūpintis kitais, padėti atsikelti, visi kovoja tik už save – nepapulti, negauti, kuo mažiau akyse rodytis, jei neturi ko būtino, pavogti, bet nepakliūti. Toks karantino gyvenimo principas.

Pripuolam prie stalų, bet valgyti be komandos taip pat negalime. Sustojame savo vietose, abiejose stalo pusėse. Ant stalo pastatytas katalas su įgrisusia kopūstų koše ir lėkštės. Išsidalijame duoną, tiksliau, kas pirmesnis, tas griebia storesnę riekę (forminės duonos kepalas supjaustytas į penkias dalis). Paskutiniam, žiopliausiam, gali likti duona be plutos (tai jau didelis nuostolis), dėl kurios gali kilti ir muštynės.

Įeina seržantai. Jiems atskirai paruoštas stalas, ant kurio – mėsa, sviestas ir daug baltos duonos. Jie nusprendžia, kad per didelis triukšmas, duoda komandas „Sėst! Stot! Sėst!.. Stot!“. Taip kokius penkiasdešimt sykių, po to komanda „Padėti duoną ant stalo ir bėgte marš iš valgyklos!“. Kieme stovime alkani ir pikti, keikiame visus, vadiname pederastais, „čadomis“, silpnieji gauna į kailį profilaktikai. Tarp mūsų kaltų visada surasdavome, tai buvo silpniausi ir labiausiai ištižę. Po „sočių pietų“ leidžia išsivaikščioti ir penkias minutes parūkyti. Kurie nerūko, įsigudrina nusenūsti, nes ir miego labai trūksta. Rūkaliai medžioja „bikus“.

* * *

Taktika. Vos išgirdę šį žodį visi sudrebėdavome. Po pusryčių išvarydavo į dykviетę. Šliauždavom pilvais per aštriais akmenukais ir kupranugario dyglėmis nusėtą žemę, prisivarydami rakščių į alkūnes, kelius, delnus, kurie ir taip daug kam pūliuodavo. Apsupdavome įsivaizduojamą priešą, puldavome jį, guldavome ir vėl keldavomės... Prakaitas bėgo upeliais. Munduro nugara, pažastys būdavo baltos nuo išdžiūvusio prakaito druskų. Gertuvės, iš ryto pripildytos vandens, greit ištuštėdavo ir kamuodavo troškulys. Oras tiesiog drebėjo nuo karščio, žemė buvo įkaitusi kaip keptuvė. Alsuoti buvo sunku, tarytum stovėtum labai arti degančio laužo.

* * *

Geriausias dalykas – politinis švietimas. Dažniausiai jį pravedavo leitenantas Mosinas. Skaitė apie įvykius pasaulyje iš „Krasnaja zvezda“ ir kitų tokio pobūdžio laikraštųpalaikių. Rašydavom po kelis lapus. Kartais, pasislėpus už kitų nugarų, galima būdavo nusnūsti atviromis akimis. Bet, neduok Dieve, jei miegantį pagaus!

* * *

Žygiavimo pratybos taip pat nieko gero nežadėjo. Turėjome išmokti žygiuoti visa kuopa su daina, be dainos, žygiuojant „gerbt“ viršininą, kitą junginį, posūkius ir t.t. Niekada nemaniau, kad gali būti tiek skirtingų žygiavimo elementų. Be to, batų man niekas nepakeitė – vietoj 40 dydžio avėjau 42. Tad sutryniau pūsles ant abiejų kulnų. Pūslės nuo skysčio, susikaupusio po oda, išpampo. Kojinių neturėjau. Tad per taktikos ir žygiavimo pratybas labai kentėjau – eidavau pirštų galais. Dar blogiau būdavo, kai žygiuojant pasigirdavo komanda „Ramiai“, tada reikėdavo kirsti visa pėda į asfaltą. Kreiptis į PMP nenorėjau, nes tie, kurie „pailsėdavo“ PMP, būdavo laikomi „šlangais“. Juos seržantai kelias dienas „turėdavo omeny“, o tai reiškė didelį nusidėjimą, už kurį vakarais turėdavo atsiimti. Bet pagaliau nebeiškenčiau, nes kojų pūslėse skystis pagelto. Parodžiau seržantui, ir jis mane nuvedė į PMP. Ten jau šeimininkavo kitas, mergiško veido san. instruktorius. Žirkklė-

mis nukirpo tas pūsles, kurios jau buvo per pusę pėdos, išleido skystį, apibintavo kojas ir sergančiųjų knygoje užrašė: „Atleisti nuo fizinio parengimo ir rikiuotės pratybų, kol nebus išduotos kojines arba autai“.

Seržantas perskaitęs nusižvengė, atnešė man kojines ir išginė į pratybas.

Man nebuvo jau taip blogai, kaip kai kuriems kitiems. Nebuvau smarkiai išlepeš, turėjau sveikatos ir kantrybės. Sunkiau buvo tiems, kurie į armiją atvyko fiziškai silpnesni. Vieni, nepakeldami tikrai didelio fizinio krūvio, pasityčiojimų ir pasiutusio karščio, stengdavosi įsitrinti į geras vietas – kūreno pirteles, tapo sandėlininkais ar jų pagalbiniais, išnešdavo valgyklų maisto atliekas, kurios, pastovėjusios dieną, baisiai dvokė. Jie galėjo imtis bet kokio juodo darbo, kad tik prastumtų dieną. Kiti tapo amžiniais ligoniais – išgudrino sirgti visus dvejus metus: tvarkydavo karinių ligoninių aplinką, šerdavo kiaules. Visa tų „gudručių ir neatlaikiusiųjų“ grupė pulko buvo labai smerkiama, juos vadino „čadomis“, mušdavo, gainiodavo ar tyčiodavosi visi, kas tik pagaudavo, o šie, pasmirdę, murzini, visų atstumti ir paniekinti, stengdavosi nepapulti niekam į nagus ir slankiodavo tarytum šešėliai.

Dienos slinko labai palengva. Apimdavo siaubas ir net kildavo mintis nusižudyti, užuot taip tarnavus dvejus metus. Atrodė, kad tiek tikrai neištrauksiu, bet vis raminau save, kad reikia atkentėti 12 „plak-tuko“ mėnesių. Po to perkelsią į „veteranus“ ir jau būsią gerai. Bet buvau tik karantine, galima sakyti, buvau tik ruošiamas tapti kareiviu.

Gerai, kad tie du puskvailiai seržantai iš divizijos žvalgybos, nepavargstantys patys ir pasiruošę gainioti mus be poilsio dieną ir naktį, atrinko iš pulko 12 jaunų karių, būsimų žvalgybų – vieną iš šimto jaunų rinktinių vyrų – ir pradėjo juos ruošti atskirai. Atrinktoji grupė bėgiojo kaip briedžiai be poilsio. Iš ryto išbėgdavo, grįždavo vėlai vakare išvargę, pajuodę. Visi jie – būsimasis žvalgybinio dalinio, kuris buvo tiesiogiai pavaldus tik vadovaujančiam VDV generolui pulkininkui Suchorukovui, rezervas.

O mus pradėjo „šefuoti“ du nauji seržantai – suskiai kaip reta. Žvalgybininkai nedarė iš mūsų patyčių, o tie du nusmurgę seržančiai – sadistai iš prigimties. Lakstyti, sportuoti arba organizuoti tak-

tikos pratybas jie tingėjo, visa tai darė atmestinais gal dėl savo fizinio silpnumo. Bet tyčiotis tai buvo meistrai! Gavęs nuo žvalgybininko per snukį, išties pasijusdavai kaltas, o pasižiūrėjus į „naujųjų auklėtojų“ muskulatūrą, ėmė juokas, todėl gavus per snukį labai norėjosi rauti atgal. Tačiau mes jau buvome robotai, mažai beprotaujantys, tik saugojomės nepapulti „auklėtojams“ į akis. 120 naujai keпамų kuopos kareivių jau buvome suskaldyti pagal daugybę tautybių, iš kurių buvo vienaip ar kitaip išsiuokta. Visi užsidarė savame kiaute, žiūrėjo tik savęs, ir tik retkarčiais, turėdami truputį laisvo laiko, bendraudami vieni ar kitais, pajusdavome kažką panašaus į draugystę, kurią iš karto pamiršdavome, vos išgirdę pirmas komandas. Juk mes visi buvome žali. Ir mums per trumpą laiką norėjo išmiklinti raumenis ir prikišti į galvą daugybę nematytų ir negirdėtų dalykų. Ir, neduok Dieve, tu būsi pamiršęs, ko tave mokė, – su tais seržantas dirba individualiai, o už sugaištą jo brangų laiką gali smarkiai nukentėti. Be to, nežinai, kas nauja, negirdėta gali šauti į galvą tavo „globėjui“. Tokį kreipinį, kaip „draugai kareiviai“, galėjai išgirsti tik iš karininkų, o seržantai mus vadindavo „psy“ (šunys), „molotki“ (plaktukai). Kartais nuošalesnėj vietoj einant rikiuotėj duodavo komandą: „Šunys, lo- kit!“. Ir mes einam, lojam pagal kokią melodiją. Vakarą šiaip ne taip sulaukus, vykdavo vakariniai patikrinimai, ir mes visi likdavome seržantų globoje, nes karininkai išvažiuodavo pas šeimas, gyvenančias čia pat, Ferganoje. Pulke likdavo tik budintis karininkas. Tada prasi- dėdavo „linksmoji dalis“. Kartą vakarinio patikrinimo metu kažkas atsakančiai pasmardino. Pasigirdo komanda „Mūšin!“ – visi puolėme ant pilvų. Bet po to sekė kita: „Į besiilsinčio varano pozą stok!“ – tai pusiau sulenktos rankos, tarytum nebaigtas atsispaudimas ant grindų, pakelta viena tiesi koja, vaizduojanti driežo uodegą, ir užlaužta galva. Varano poza – labai geras pratimas pečių, krūtinės, nugaros ir pilvo raumenų grupėms treniruoti. Bet ilgai būnant „varanu“, pradeda drebėti kojos, rankos, o nuo kaktos lašantis prakaitas plečia balutę ant žemės. Silpnesni pradeda murmėti, bet, gink Dieve, ne ant seržanto, o ant tokių kaip jis:

– Kekšės, kas pašikot, prisipažinkit!

Kuris nebeatlaiko, kakta kerta į grindis, nes rankų pakišt po galva nebepavyksta, jos tarytum priauga prie grindų. Vėl liepiama atsistot

ta pačia poza, vėl didinama prakaito balutė, kol atsiranda vienas kuris drąsesnis ir prisipažįsta užsikęs. Bauda jam paskiriama individualiai. Komanda „Otboj!“ dar anaipol nereiškia, kad galėsi pailsėti. Pradžioje dešimt sykių kelsies, rengsies, vėl nusirengsi, kol visa kuopa nusirengs ir atsiguls per 45 sekundes. Vėliau įsigudrinom jau stovėdami rikiuotėj nepastebimai atsisagstyti rankovių sagas, klyną, atsisegti kelnių diržą, o tai jau daug sutaupyty sekundžių.

Prieš miegą tenka padaryti „skersinį“ arba „klirensą“. „Skersinis“: jei padarai šešis „vilkus“ (rusiškai „podjom perevorot“) tiesiom kojom, gali eiti gulti. Sunkiau tiems, kurie to negali – juos pririša prie skersinio ir jie kabo, kol praranda jėgas. Bet net ir tie, kurie padaro, nėra tikri, kad galės miegoti. Jei seržantui šaus į galvą, išsirikiavę stovėsime ir žiūrėsime, kaip kybo „čados“. Keikiame juos ir stengiamės progai pasitaikius „užklibinti“ jiems per inkstus ar kepenis. „Horizontalus klirensas“ – tai fizinis pratimas, atliekamas prieš miegą. Gulim lovose. Išgirdę įsakymą „Priimti horizontalų klirensą“ rankomis išsiremiam į lovos galo viršutinį skersinį, kojomis – į kojų galo skersinį. Visą kūno svorį laikai, įtempęs nugaros ir pilvo raumenis. Tarp čiužinio ir horizontalioje padėtyje esančio kūno – tarpas. Išvargęs kūnas greitai pradeda drebėti nuo raumenų įtampos. Barška visa dviejų aukštų metalinė lova. Vėl įsakymas: „Kiekvienam skaičiuoti iki dvidešimt“. Mūsų „kubrike“ šešios dviaukštės lovos, dvylika žmonių, tad bendras skaičius – 240. Vienas pradeda skaičiuoti – „klirensą“ laikom, perima kitas skaičiuoti – laikom, trečias – laikom. Ketvirtą, penktą pradėdam raginti:

– Skaičiuok greičiau, suski!

Tas pradeda berte berti skaičius. Seržantas juokiasi, sako, kad netinka taip skaičiuoti. Skaičiuoja pats, lėtai tardamas skaičius. Suskaičiuoja iki penkiolikos, grįžta atgal iki dešimties, juokiasi pederastas! Sako: sugedo „skaičiuotuvas“. Galų gale ima kartoti tą patį skaičių, vėl juokiasi, sako: subraižyta plokštelė. Nebeišlaikom: krentam – vienas, kitas ir visi kiti. Alsuojam sunkiai, šlapi kaip ištraukti iš vandens, o tas kvailys žviegia iš laimės ir, springdamas juoku, kartoja:

– Juk aš jums, kiauulės snukiai, nedaviau komandos „Gult“!

Gulim nejudėdami ir galvojam: kokie tešlagalviai turi būti tėvai, pridirbę tokių kvailių. Bet nė minties apie pasipriešinimą, nes nuo

pirmos dienos įkalė mums, kad mes tik nuolankūs ir neprotaujantys vykdytojai. Ir tai jau darosi panašu į tiesą: kiekvieną dieną mes tapdavome vis bukesni, netgi ėmėme mąstyti frazėmis iš „ustavo“.

Praėjus juoko priepuoliui, tas kvailys vėl stato mus į „klirensą“. Tas pratimas labai sunkus mažiukams, o didieji gali truputį išsiriesti į viršų. Išsiritus mažiau apkraunami nugaros ir pilvo raumenys, mat dirba ir kitos raumenų grupės. O mažiukai turi pasiutusiai stumti lauk lovos galus, kad galėtų išsilaikyti.

Vėl skaičiuojame. Šįkart nebesikabina. Sustabdo ir duoda komandą:

– Viršutinis aukštas – miegot!

Viršutinieji visu svoriu krentame, numušdami apatinius, nes šie, laikydami „klirensą“, savo kūnu truputį pakelia ir viršutinių čiūžinius. Tas kuilyl vėl žviegia ir sako:

– Juk aš daviau komandą tik viršutiniams, o kodėl nukritot ir apatiniai? Reikia pa-kar-tot!

„Suskis. Gaidys. Vaflistas“, – keikėme mintyse smarkiai ir sunkiai alsuodami, šlapi, vos gaudydami kvapą.

Kartais „klirensu“ viskas ir baigiasi, kartais dar pasportuojame. Seržantui išėjus, ieškome „čados“ – kas blogai skaičiavo ar pirmas krito. Suradęs, jei kas netingi, atsikėlęs užmeta „čadai“ į snukį. Visa tai daroma labai tyliai, neduok Dieve, išgirdęs triukšmą, JIS grįš atgal. Kaltas ne JIS, kaltas „čada“. JIS nekaltas. JIS SERŽANTAS. Kaltas „čada“. Užmiegame sunkiu, baimingu miegu: gali grįžti JIS ir viską pradėti iš naujo, „čados“ juk neišlaikys, per juos kentėsime ir mes.

* * *

Šimtas seržantų iš 1500 naujokų daro bukapročius. Nebekyla minčių apmąstyti jų įsakymų logiškumą. Galvoje visiška tuštuma. „Įsakymai vykdomi, o nesvarstomi“, – šie „ustavo“ žodžiai išstumia bet kokią mąstymą. Viskas. Protauti reikia tik vykdant įsakymą, kad įvykdytum greičiau ir geriau.

Atsiranda kareiviškas gudrumas – kaip kuo rečiau papulti jiems į akis, netgi nieko nedarant mokėti bet kuriuo momentu apsimesti ką nors naudinga veikiančiu, nes laisvo laiko turėjimas – tai įžūlybė,

kelianti teisėtą pasipiktinimą. Negana to, per tave, nieko naudinga nedaranti, gali nukentėti visi – visiems gali duoti papildomo darbo, ir tu būsi „čada“. Mes visi pervargę, karščiuojančiomis akimis, bet bukėja ir kareiviškai gudrėja ne visi vienodai. Taip atsiranda: I – pastovūs „čados“ – visų visur ir visada skriaudžiami ir niekinami; II – šiaip „prie čadų“ – „čadašni“, į juos kartais žiūrima su panieka, ir III – sumanieji („tolkovyje“), kurie sugeba laviruoti ir dar protauti.

* * *

Prieš miegą kuopos budėtojo prašai pakelti kurią nors valandą nakties: reikia prisisiūti naują švarią apykaklę, nusiblizginti diržo sagtį, varines sagas, nusivalyti batus. „Čados“ prisiuva apykakles seržantams, nuvalo jų batus, jei reikia, išskalbia ir išlygina mundurą – neduok Dieve, jei rytą jis bus dar drėgnas. Miego niekas neprideda, o savo aprangai paruošti nelieka laiko. Budėtojai stovi per naktį prie „tumbačkės“, keisdami kas dvi valandas, ir užsirašo pavardes tų, kurie naktį eina daugiau nei vieną sykį į tualetą. Rytą sąrašas pateikiamas seržantui ir surašytiesiems pravedama „gydomoji mankšta“. Jie turi susėsti ant lygiagrečių ir susikabinti per pečius rankomis. Skaičiuojant pumpuojamas presas tol, kol apsišika tiesiogine žodžio prasme – taip be vaistų gydomas viduriavimas.

* * *

Nuo neprivalgymo taip pat yra savi metodai.

Jei patikrinimo metu kieno nors kišenėje randa cukraus ar duonos trupinių, tas tampa „neprivalgiusioju“. Visi jį „čadina“ ir baksnoja tol, kol iš valgyklos atnešami du kepalai forminės duonos. Dvi ar trys taburetės sustatomos viena ant kitos. Užlaipinamas „neprivalgiusysis“. Visa kuopa po komandos „Mūšiu!“ atsispaudinėja nuo grindų pagal seržanto skaičiavimą, o „neprivalgiusysis“ ryja kepalėlius. Valgyti turi greitai, dideliais gabalais, sausai, nes kuo ilgiau užtruks valgydamas, tuo ilgiau atsispaudinės kuopa ir tuo daugiau gaus „pamaitintasis“ į kailį.

Visi pūškuojame. Švino prisipildo rankos, krūtinė, pečiai. Pasi-

girsta riksmi:

– Ėsk, suski... Greičiau, bjaurybe!.. Ryk, kekše!

„Maitinamasis“ puikiai juos supranta ir jaučia artėjantį nemalonaumą, išsprogusios akys ašaroja, nes į pražiotus nasrus vienas po kito lenda duonos gabalai. Žiaumoti nėra kada, vandens taip pat niekas neduoda. Mes atsispaudinėjame iki pamėlynavimo, kol dingsta burnoje paskutinis duonos gabalas, kurio nuryti jis jau nebeturi jėgų. Išmušama apatinė taburetė, ir „privalgiusysis“ krenta žemėn, o kaip nukris – čia jau jo reikalas, juk jis – desantininkas.

Toks „maitinimas“ gali vykti ir valgykloje. Viskas priklauso nuo jo didenybės seržanto kūrybinės vaizduotės.

Valgykloje turi suryti košės dubenį, skirtą dešimčiai kareivių. Pikiausiais baudėjais tampa dešimt nuskriaustųjų, kurių košę ritina kal-tasis. Be to, visa kuopa jaučiasi moraliai įžeista, nes maitinimo metu mums atsispaudinėjant, kitų kuopų kareiviai juokiasi, vadindami mus „čmošnikų“ ar „čadų“ kuopa, o visa valgykla vieningai išreiškia mums savo panieką pagal komandą kaukdami:

– Ū.. Ū.. Ūch... kekšės...

Kelių šimtų burnų vienu metu išreikšta panieką skambėdavo labai efektingai. Kai kitą kartą būdavo „maitinami“ kitų kuopų kareiviai, mes taip pat mielai ir su džiaugsmu jiems atsilygindavome:

– Ū.. Ū.. Ūch... kekšės...

„Primaitintieji“ tapdavo „čadomis“. Mušti juos pirmumą turėjo grandis, kuriai jie priklausė, po to skyrius, na, ir visa kuopa. Seržantai nemušdavo, mušėm patys vieni kitus, ugdydami savyje kolektyvizmo jausmą.

* * *

Gavę kelias minutes poilsio po taktikos ar žygiavimo, vieni kitus sergėdami prisisiurbdavome prie vandens čiaupų. Burnos būdavo taip išdžiūvusios, kad šiltu vandentiekio vandeniui sunku būdavo numalšinti troškulį. Gerdamas skaičiuodavai gurkšnius, stengdamasis kuo mažiau nuryti. Protas sakė, kad kuo daugiau geri, tuo daugiau šansų pakliūti į viduriuojančiųjų sąrašą. Bet organizmas darė savo – „troškulio plėvės“ niekaip nepavyko nustumti į skrandį ir smegenys

buvo bejėgės atsispirti... Gerdavai, kol pajusdavai sunkumą skrandyje ir pilvas pradėdavo žliugsėti kaip vandens pripiltas balionas. Galėjai išvemtį viską lauk ir vėl gerti. Tik „išmušti kamštį“ – pradėti vėmti – buvo sunku, nes paskiau visas skrandžio turinys labai lengvai išbėgdavo, vos spustelėjus pilvo raumenis.

Jei geriant vandenį ar valgant vaisius pagaudavo seržantas, būdavo paskiriama priešbakterinė taktika: užsivilkęs guminį AZK kostiumą, užsidėjęs dujokaukę, kartais ir kuprinę, prikrautą akmenų, 30-35 °C karštyje 3 km turėjai bėgti krosą. Po šio specifinio kroso prakaitą išpildavom iš batų, dujokaukės, o mundurus išsigrėždavom.

Na, ir ieškodavom pažinčių med. punkte, kad gautume levomicetino. Valgykloje stengiausi valgyti tik duoną su arbatą – kopūstus atiduodavau kitiems.

* * *

Vakarais su „čadomis“, „čmo“ ir šiaip „pridvėsusiais“ buvo dirbama individualiai. Visi pratimai buvo parinkti jėgai, ištvermei ir buikumui „vystyti“, nes pats niekad neprisiversi daryti atsispaudimų ar „laikyti kampą“ iki mėšlungio ir po jo. Pratimų buvo gausybė, perduodamų vienų kitiems metų metais, su įvairiais sportiniais, žygiavimo ar taktikos elementais – seržantai jais pajvairindavo savo spėjusią įkyrėti kasdienybę. Juos taip gainiojo, dabar gainioja mus. Po metų tais pačiais metodais „darysime“ kareivius iš kitų, o tie po metų – dar iš kitų. Žodžiu, tai tvirčiausios tradicijos, kokios begali būti.

* * *

Prieš komandą „Otboj“ (gulk) tobuliname vestibuliarinį aparatą. Išsirikiuojame, kad ištiestomis rankomis nesiektume vienas kito. Po komandos dešinės rankos smilių priremi prie dešinės kojos pirštų – tai tavo ašis – ir seržantui skaičiuojant iki dvidešimt turi bėgti, kiek įkerti, apie ašį. Iš karto po skaičiaus dvidešimt – lauštoji komanda „Otboj“, ir visi puolame ieškoti savo lovų. Besisukdamas visiškai užmiršti, kur stovėjo lovos, spintelės ar kiti didesni daiktai, be to, kūną neša į tą pusę, į kurią sukaisi, sustoti ir susiorientuoti neįmanoma.

Nesustoji nei prieš stulpą ar stalą, o į lovų tarpą „įvairuoti“ beveik neįmanoma. Tad į visas pakelėj sutiktas kliūtis kerti kakta iš visos širdies.

Seržantai guli ant viršutinių lovų aukštų ir myža į kelnes, žiūrėdami, kaip mes daužom kaktas vieni į kitus ar stovinčias kliūtis.

* * *

Artėja birželio 22 d. – karinės priesaikos davimo diena. Karininkai ir seržantai apsiputoję aiškina artėjančią svarbią misiją, atsakomybę įstatymams ir t.t.

Mus, vėliau atvykusius, atrinko ir pareiškė, jog lauksime spec. šaukimo – baigusių technikumus. Kartu su jais išmoksime visą „jaunojo kareivio kursą“. Padarysime po keturis šuolius su parašiuotais iš lėktuvo. Surinko 20 tokių „gavrikų“ kaip aš, o visas pulkas buvo išskirstytas po Ferganos desantinę diviziją. Žodžiu, įpylė šviežio kraujo į seno kuino venas.

* * *

Priesaikos dienos išvakarėse mums buvo įsakyta išsiskalbti ir išsilyginti mundurus. Visą naktį mintinai kalėm priesaikos tekstą.

Išaušo rytojus. Mes buvom be miego, bet išsiskalbę, išsilyginę, išsiblizginę, o galvose užė priesaikos žodžiai. Sušokome į atvažiavusių sunkvežimį, kuris nuvežė prie kažin kokio obelisko. Čia jau vyko iškilmingas priesaikos davimas. Vakarykščiai mūsų draugai stovėjo išsipustę: paradinės uniformos, mėlynos beretės, prie krūtinių – automatai. Aplink spietėsi marga civilių minia, ir atrode keista, kad kažkas gyvena dar kitokį gyvenimą nei mes – armijos drausmė ir šuniškas gyvenimas buvo išstūmę visas nereikalingas mintis.

Pavyko persimesti keliais sakiniais su pasipuošusiais paradinėmis uniformomis. Jie patyliukais aiškino, kad turim džiaugtis, jog likom karantine, nes pulke juos dar daugiau gainioja. Na, ir sakė, jog šiandien jiems tikra šventė, kai kurių net tėvai atvažiavę, būsią šventiniai pietūs, koncertas. Naktį jie taip pat nemiegoję, nes buvęs baisus „šucheris“.

Prieš juos, išsipusčiusius, mes atrodėm apgailėtinais – išblukusios nuo saulės ir prakaito „mabuta“ ir nusvirusiais kraštais „panamom“.

Atėjo keletas išsipusčiusių karininkų, atsinešė vieną AKS74 automatą ir tarpusavyje pakalbėję nusprendė, jog reikia tuos „čmo“ vesti toliau nuo kitų. Paėmėme stalą ir atokiau nuo „iškilmingųjų“ davėm priesaiką.

Prisiekę sušokom į bortinį sunkvežimį ir atgal į mokomąjį centrą. Važiuojant seržantas aiškino, jog nuo šiol už visus prasižengimus jau baus karinis tribunolas. O šventiniai pietūs būsią pas „babajus“ – reikės ravėti svogūnus. Kadangi buvom be pusryčių, o ravėti – ne bėgioti ar marširuoti, tai atrodė visai nieko. Be to, mūsų nuomonės niekas ir neklausė. Kartu su mokomuoju pulku išvažiavo ir visi virėjai bei sandėlininkai, o kad mus reikia maitinti, buvo tiesiog pamiršta.

Svogūnais užsodinti keli hektarai. Laukus drėkina arykai, kitaip toje dykumoje jau būtų viskas išdegę.

Keliais slinkome į priekį pešiodami piktžoles. Seržantai gulėjo ir deginosi, o paskirtas žmogus kartkartėmis apliedavo juos aryko vandeniui.

Temstant, kai mūsų strėnos gerokai braškėjo, gavome tirštos uzbekiškos iš pomidorų, ryžių ir velniai žino iš ko virtos sriubos. Maniau, kad sprogsiu berydamas – po amžinų kopūstų ši sriuba atrodė pasakiška. Pavalgę snūduriavome laukdami, kol atskirai valgę seržantai prisiris „čašmos“ – pigaus uzbekiško vyno.

Vėlai naktį grįžome į kareivines.

Svogūnus ravėjome keletą dienų, užsidirbdami valgi, o seržantams – vyną. Bet atvažiavo karininkas – naujas mūsų vadas – ir jau kitą dieną atsirado virėjai, maisto produktų, ir gavome „parašos“.

* * *

Vėl ėmė vežti į darbus, tik nebe juodašikniams uzbekams, o aukštesnei armijos kastai dirbti. Pulkininkui vištidę statėme, majorui tvorą mūrijom. Taip pat teko iš buto į butą kraustyti, sprendžiant iš pilvo ir baldų, aukštą valdininką. Jo žmona velniškai mums patiko, nes, būdama nors ir ne pirmos jaunystės, į mus, kaip į sekso objektus, žiūrėjo liūdnu karvės žvilgsniu. Vyras „sirgo“ veidrodžio liga, o mes tikrai neturėjom laiko...

* * *

Mūsų gretos pasipildė – atvyko penkiolika vyrų iš Tiumenės. Visi baigę tą patį technikumą. Seržantai pasidarė nuolaidesni, pastebimai geresni, ypač tiems iš Tiumenės, nes įvyko klaida, nusižengimas armijos taisyklei: „Skaldyk ir valdyk“. Penkiolika iš vieno miesto, to paties technikumo! Tai kolektyvas, kurį sunku morališkai pavergti ir sukiršinti, nes jie gali turėti savo nuomonę, o tai armijoje nepageidautina.

* * *

Prasidėjo visokios kariškos pratybos, bet jos vyko blankokai. Seržantai tingėjo ir gėrė, o karininkas atvažiuodavo tik kas kelintą dieną.

* * *

Prie mūsų prisidėjo dešimt nuri tautybės naujokų. Visi plikom galvom, siauraakiai, riebokais snukiais ir kaip susitarę kartojantys: „Niponimaja...“, kad ir ko jų beklaustų. Jiems išdavė uniformą, tiesa, be batų, diržų ir „panamų“.

Eidami rikiuotėje iš juoko dėdavom į kelnes – priekiniai, kuriems aprangos šiaip taip užteko, žygiuojame po keturis ir tik dvi paskutinės eilės kiūtina iš paskos be „panamų“, diržų, batų, vis nespėdami kartu su rikiuote, tarytum būtų karo belaisviai. Taip jie vargo tris dienas, kol nuo sumušimų, supjaustymų ir kupranugarinės dyglės rakščių pradėjo tinti ir pūliuoti kojos... Juos atleido nuo visų pratybų, nes komandų vis tiek nesuprato ir po keleto dienų išvežė į statybos batalioną – „stroibatą“.

Atvyko dar kelios papildomos grupės. Prieš juos mes jautėmės kaip seni kariūnai.

* * *

Prasidėjo prieššuliniai pasiruošimai.

Mokymo centre buvo specialūs treniruokliai, maketai mokytis šokti iš lėktuvo, grupuotis, išvengti susidūrimų ore ir t.t. Mus taip per dienas išmuštravo, kad dar nebandę šokti, naktimis sapnuodavom

„laisvą kritimą“.

Pradėjom mokyti surinkti parašitą. Šventoje vietoje – place, kuriu negali eiti žingsniu „laisvai“, ardėme, dėjome, vėl ardėme ir vėl dėjome parašitus. Konstravome spynas, vėl traukėme ir vėl konstravome. Visa tai darėme dešimtis kartų, prižiūrimi seržantų, kurie prieš „lėčiau mąstančius“ imdavosi papildomų priemonių.

Po kontrolinio patikrinimo, įvykdę užduotis pagal nustatytą laiką, pasirašėm į knygutes ir, įsiminę abiejų parašitų numerius, laukėme šuolių iš lėktuvo dienos.

Oras šuoliams ir lėktuvų skraidymui buvo palankus vos ne ištisus metus, tad neilgai trukus, pasikrovę parašitus į bortines mašinas, nuvažiavom į aerouostą.

Nors buvom „pripumpuoti“, prigašdinti, bet į lėktuvus lipom virpančiomis širdimis, nors stengėmės šypsotis. Kuo aukščiau kilo sukdamas ratus „kukurūznikas“, tuo blankesnės darėsi mūsų šypsenos. Žvilgčiojome pro iluminatorius. Lėktuvas suposi ir siūbavo.

Instruktorius įkabino mūsų parašitų karabinus į lėktuve ištemptą lyną. Užsidėgė raudona lempa ir pasigirdo sirena. Atsidarė lėktuvo durys. Susodinti prie durų buvom pagal svorį, tad pirmieji šoko lauk sunkiausiai. Šuoliai kartojosi kas tris sekundes. Vienas paskui kitą slenkam į priekį durų link. Paskutinės trys sekundės lėktuve virto amžinybe. Dingo angą užtvėrusi instruktoriaus ranka, pasigirdo komanda „Pašol“ ir stiprokas stumtelėjimas.

Pamiršau viską, ko mokė: kad šokant iš lėktuvo reikia atsispirti tik kaire koja, kad iššokus reikia skaičiuoti – 521, 522, 523 ir tik tada traukti pagrindinio parašiuoto žiedą. Vos iššokęs patraukiau žiedą ir, tik pajutęs smūgį, atsimerkiau, žiūriu – virš galvos kupolas, bet, o Dieve susisukę visi stropai. Seržantai juk sakė: jei vienas stropas brūkštelės kitą, trūks abu kaip nupjauti peiliu. Mano susisukę visi, vadinasi tuoj nebebus nė vieno. Automatiškai dešine ranka griebiau kairį priekinį diržą, kaire ranka – dešinį ir pradėjau traukti juos į priešingas puses. Viskas aplinkui ėmė suktis. Stropai išsisuko ir iš inercijos susisuko į kitą pusę, bet, laimei, vėl atsisuko ir... tvarka – visi savo vietose, nė vienas nenusipjovė, nors besisukiojant ir braškėjo nuo įtampos. Truputį prisitraukęs rankomis pasikišau diržą po užpakaliu. Dabar tvarka, leidžiuosi pagal instrukciją.

Aplink spengianti tyla, atrodo, jog kybau ore, o ne leidžiuosi. Spjoviau, bet skreplys nulėkė į viršų. Patiko... Spjaudžiau tol, kol išdžiūvo burna.

Kai artėjančioje žemėje ėmė ryškėti mašinos, po to žmonės, pajutau kritimo greitį. Mašinos greitai didėjo, žmonės irgi. Ėmiau akimis ieškoti rodyklės, rodančios vėjo kryptį. Tvarka. Leidžiuosi į vėją nugara. Suglaudžiau kojas, truputį sulenkdamas per kelius, kad būtų vienodas smūgis abiejom. Paskutinius keliolika metrų žemė artėjo pasiususiai greitai. Apėmė baimė ir tarytum jaučiau visus vidurius, pakilusius ties gerkle. Bet rankomis nusitveriu priekinius diržus ir traukiu juos prie krūtinės. Prieš pat žemę juos staigiai paleidau, norėdamas parašiuoto kupolą nukreipti horizontaliai ir taip sušvelninti smūgį į žemę. Bet ar per anksti paleidau diržus, ar per trumpą jų ilgį prisitraukiau, nes smūgis į žemę buvo toks velniškai stiprus, kad net ėmė spengti kojas. Be to, prie smūgio prisidėjo ir mano batai, kurie tebebuvo dviem numeriais didesni ir apauti ant basų kojų – kojines seniai buvau sunėšiojęs ir išmetęs.

Nors kojose tebejutau stiprų skausmą, bet priešsuoliniai pasiruošimai nenuėjo veltui – iš karto po smūgio ėmiau „melžti“ priekinių diržų stropus į save, norėdamas „užgesinti“ kupolą – panaikinti jo pasipriešinimą vėjo gūsiams. Kažkas užšoko ir „užgesino“ mano parašiuoto kupolą. Pašokęs atsisegiojau diržų spynas, nusiėmiau kuprinę, atsarginį parašiuotą ir ėmiau rinkti stropus į „kasą“. Pro šalį kažkuris „važiavo“ – didžiulė parašiuoto kupolo kvadratūra, pučiama vėjo, vilko parašiuotą ninką. Metęs savąjį parašiuotą, pabėgėjęs šokau ant jo kupolo, panaikindamas pasipriešinimą vėjui. Tas, kuris „važinėjosi“, keikėsi susiriesdamas, rodydamas savo kruvinas alkūnes. Paskubomis pagal instrukciją surinkę savo parašiuotus ir užsimetę juos ant pečių bėgome į susirinkimo punktą, kurį buvome nusižiūrėję jau ore. Ieškant jo, teko vadovautis tik intuicija, stengiantis žemėje atkurti vaizdą, matytą iš oro.

Atbėgome laiku. Bet kelių mūsiškių dar nebuvo. Aplink trainiojosi seržantai ir karininkai. Susispietę į krūvą patyliukais dalijomės įspūdziais, kaip būsiai berniokai, papuolę į ūsuotų vyrų tarpą, neiškenčia nepasidaliję mintimis apie ką tik lovoje išmėgintą kekšę, kuri buvo pirma jų gyvenime moteris.

Pertraukdami ir drausmindami vienas kitą, pasakojome manyda-

mi, kad pačių šuolis buvo įdomiausias. Rodėme kupranugarinės dyglės prilindusius pilvus, alkūnes, kojas.

Seržantai kartkartėmis užbliaudavo:

– Tylėt, kalės!.. Kas per triukšmas? Paprakaituot užsigeidėt, suskiai?!

Bet kaip arklys pripranta prie važnyčiojo raginimų, taip ir mes skyrėme, kurių prisibijoti, o kurie raginimai sakomi tik šiaip sau, tuštumai užpildyti.

Netrukus atbėga ir likusieji. Mus rikiuoja. Seržantai tikrina, ar nepametėm peilių-durklų. Tikrina pagrindinio kupolo žiedus, kuriais, iššokę iš lėktuvo ir atskaičiavę tris sekundes, turėjome visas kontruo-tes nutraukti ir įsegti į spyneles, esančias ant palei petį einančio diržo. Bet ne visi tai buvo iki galo suvokę. Dvylika, kurie neturėjo žiedų, buvo sustatyti kampu, ir seržantai jiems gerokai įvažiavo prie žiedo esančiu lynu. Retas kuris „gydomas“ nešokinėjo į viršų.

Išrikiavo mus į vorą – „šukavome“ nusileidimo aikštę, ieškodami pamestų žiedų. Jų radom daugiau negu pametėm, matyt, ir prieš mus šokinėjusiems parašiuo žiedas nebuvo gyvenime svarbiausias.

Už šuolį uždirbome po 1,20 rb, bet nei už šį, nei už kitus tris niekas pinigų neužmokėjo.

* * *

Antras šuolis buvo kitą dieną. Pajutau laisvo kritimo „kaifą“, bet ir vėl atsimušiau kojų padus. O vienas totorius, ant kurio kojų pėdų storomis raidėmis išstatuiruota: „Mano kojos pavargo, bet iki baro nueis“, kai liko keliolika metrų iki žemės, ėmė lipti stropais į viršų, bet pamatęs, jog kupolas smarkiai pasviro, o žemė vis tiek artėja, ėmė kelti kojas į viršų, tikėdamasis išvengti smūgio. Jam šaukėm, kad ties-
tų kojas, bet jis, matyt, nusprendė sutikti smūgį užpakaliu. Smūgis į žemę. Aplink dulkių debes. Puolėm, „užgesinom“ kupolą. Dulks prasisklaido, „tatarinas“ stovi kaip stulpas išsprogusiomis akimis. Stovi, nejuda, neatsako net į klausimus.

Žviėgėm kaip kergiamos kiaulės, o totorius po keleto akimirky atsigavo, susirinko parašiuotą ir nieko nesakęs nuėjo. Vos neapsimyzom...

* * *

Šuoliai vyko kuo puikiausiai – nebuvo nė vienos rimtesnės traumos, nė vieno atsisakiusio šokti.

Tik vienas Maskvos „čada“ įsirėmė rankomis į lėktuvo durų angą, bet instruktorius kirto jam per rankas, seržantas spyrė į nugarą ir – laisvas kritimas. Po šuolio – individualus pokalbis su seržantais ir kitą šuolį maskviškis galėjo atlikti net nuo lėktuvo sparno. Žodžiu, nemo ki – išmokysim, nenori – priversim.

Vakare atvežė filmą. Bet filmą reikėjo nusipelnyti. Sosisukom popierinius paketėlius ir ėmėm mušti nustatytą normą – po du šimtus musių. Iš ankstesnių „medžioklių“ žinojom „musingas“ vietas ir mušėm kaip įmanydami. Kiekvieną auką skaičiavome ir dėjom į savo paketėlius. Priskaičiavę du šimtus musių, nešėm jas paskirtam „buhalteriui“, kuris patikrinęs, surinkusiam nustatytą kiekį, sąrašė brūkštelėdavo paukščiuką. Musės tapo lyg konvertuojama valiuta – skolinom vieni kitiems, mainėm į cigaretes ar „užspausdavom“ kitam kartui, jei primušdavom virš normos.

Įvykdę užduotį eidavom į filmą, kuri rodydavo valgykloje. Filmo metu pusantros valandos galėjom pasnausti. Likusieji „pederasino“ kareivines.

* * *

Trečias šuolis – su automatais. Jis užlenkta buože medžiaginiame dėkle įkišamas į RD (riukzak desantnyj) šoninę kišenę. Ant kuprinių užsidedam parašiotus. Karininkas griežtai perspėja: jei kristumėm, tik šonu ar ant pilvo, nes, krentant nugara, automatas gali sulaužyti šonkaulius. Šuolis vyko pagal instrukciją, bet netoli žemės papuoliau į vėjo gūšį. Nešė mane nugara tolyn. Kryžmiškai traukiau diržus, bet nespėjau pasisukti nugara į vėją...

Atsigavau velniškai dūžgiančia galva. Kupolas gulėjo „užgesęs“. Nežinau, „vėžino“ mane ar ne. Ausyse spengė. Niekaip negalėjau suorientuoti, kur esu ir ką toliau daryti, bet automatiškai surinkau kupolą į maišą. Pro šalį bėgo čiuvašas Šorokinas. Vis dar neatsigavęs paklausiau, kur jis bėga. Tas sustojo ir tarstelėjo: „Pizdanulsia?“. Suprask: „Prisitrenkei?“, atsakiau: „Atrodo, kad taip“. Jis padėjo nunešti

parašūtą iki susirinkimo punkto.

Galvą keletą dienų smarkiai skaudėjo. Jei ne tankisto šalmas, neišku, kuo būtų pasibaigę.

Prasidėjo stiprus akių uždegimas. Keletą dienų kentėjau, bet ėmiau blogai matyti. Be to, naktį nuo pūlių tiek sukibdavo blakstienos, jog rytą tekdavo pirštais atplėšti vieną voką nuo kito. Ir akys taip skaudėjo, lyg kas būtų pripylęs smėlio.

Kitą dieną išvežė mane į karo ligoninę. Ten susirgau dar infekcine gelta, nuo kurios vos neatidaviau galų – penkias paras buvau be sąmonės, nes iš pradžių gydė mane nuo gripo, ir tik tada, kai ėmiau darytis panašus į citriną, nusprendė, jog gelta.

Infekciniame skyriuje „ištempiau“ 45 paras. „Tempiau“ todėl, kad išgulėjus 30 parų duodavo 30 parų atostogų, atseit reabilitacija po ligos. Jei išgulėdavai daugiau kaip 40 parų, gaudavai 45 paras atostogų, o dvi savaitės armijoje ar namie – didelis skirtumas.

„Tempdavome“ dienas paprasčiausiu būdu: prieš eidami duoti analizei kraują iš venos, padarydavom daugybę atsispaudimų, kad padidėtų bilirubino kiekis kraujyje. Kiti ėmėsi net „zekišku“ būdų – nuryja stipria virvute pririštą kietą gabaliuką, pvz., lašinių, ir po kurio laiko traukdavo virvutę lauk, taip keletą kartų.

Sirgdamas palengvėjau 12 kg ir med. komisija skyrė 45 paras atostogų.

Dar savaitę gyvenau med. sanbato kuopoje, nes niekas netvarkė mano važiavimo namo dokumentų – niekam nerūpėjau.

Čia keletą kartų susimušiau, gindamas savąjį „aš“, ir galų gale man gerokai buvo „įversta malkų“: sulaužyta nosis ir aplamdyti šonai.

Nieko nepadarysi – kolektyvas yra kolektyvas.

